

Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Dergisi

The Journal of International Social
Studies Education

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)

<https://dergipark.org.tr/en/pub/tissejournal> ISSN: 2757-5748

<http://www.sosbilder.org>

Opinions of Social Studies Teachers on the Concept of Technostress*

 Birol Bulut, Assoc. Prof. Dr., Corresponding Author
Fırat University, Türkiye
bbulut@firat.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-1096-4527

 İsmet Özdemir, Graduate Student
Fırat University, Türkiye
ismet89@gmail.com
Orcid ID: 0000-0003-2364-8777

Article Type: Research Article
Received Date: 27.10.2023
Accepted Date: 28.12.2023
Published Date: 31.12.2023

Plagiarism: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software

Citation: Bulut, B., & Özdemir, İ. (2023). Opinions of social studies teachers on the concept of technostress. *Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi (The Journal of International Social Studies Education)*, 5(1), 36-56.

*This study was presented as an oral presentation at the "11th International Symposium on Social Studies Education (USBES)" held at Fırat University on October 23-25, 2023.

Abstract

In today's rapidly developing and changing world, there are significant developments in technology. The main reason and driving force of these developments and changes is often technology. With the rapid change of technology, the technological tools used in education have also diversified. The increase in the use of technology in education and training activities has forced teachers to use technology. Teachers who strive to adapt to all these changes and developments have also faced some stress and anxiety situations. The concept of technostress, which expresses the state of anxiety and anxiety experienced in the process of keeping up with technological developments and changes, has become a controversial concept at this point. Social studies teachers, like all other teachers, experience technostress many times, caused by more than one reason. In this study, the opinions of social studies teachers about the concept of technostress were determined. In the research, case study design was used within the scope of qualitative method. The study group consists of 15 social studies teachers working in different schools in the 2022-2023 academic year. While selecting the study group, easily accessible case sampling, one of the purposeful sampling types, was used to speed up the research. A semi-structured interview form prepared by the researchers was used during the data collection phase. Data were collected in two ways: online and face-to-face. The collected data was analyzed using content analysis. According to the research results; It has been determined that social studies teachers generally try to use technological tools in the education process and the technological tool they use most is the smart board. However, it was observed that the instructional technology training that the majority of them had previously received was insufficient. It has also been determined that technostress has more than one cause. These are reluctance towards technology, lack of training in technology, inexperience of the teacher and being closed to technology

Keywords: Technostress, technology, social sciences, teacher opinions.

Extended Summary

Introduction

In today's rapidly developing and changing world, there are significant developments in technology. The main reason and driving force of these developments and changes is often technology. With the rapid change of technology, the technological tools used in education have also varied. The increase in the use of technology in education and training activities has forced teachers to use technology. Teachers, who have made an effort to adapt to all these changes and developments, have also faced some stress and anxiety situations. The concept of technostress, which expresses the state of anxiety and anxiety experienced in the process of keeping up with technological developments and changes, has become a controversial concept. Social studies teachers, like all other teachers, experience technostress many times, caused by more than one reason. As a result, the aim of this study is to determine the opinions of social studies teachers about the concept of technostress.

Methods

In this research, it was tried to determine the opinions of social studies teachers about the concept of technostress, and the study was conducted using the case study method, one of the qualitative research designs. It is a research design that allows detailed description of an event or situation, where the person conducting the research has no control over the situation or event that is the subject of the research. (Yıldırım & Şimşek, 2011). It is a flexible design that can be used for everything from examining the factors affecting individuals' behavior or understanding people's needs in certain situations from their perspective (Ceylan Çapar & Ceylan, 2022). In the study, the opinions of social studies teachers regarding technological change and the technostress caused by keeping up with this change were discussed with a holistic and interpretive approach.

Results

The following conclusions were reached in this research, in which it was tried to determine the opinions of social studies teachers about the concept of technostress. It has been determined that social studies teachers generally try to use technological tools in the education process and the most used technological tool is the smart board. Another result obtained in the research is about what social studies teachers think about the adequacy of the technological education they received during their undergraduate years. The majority of social studies teachers who participated in the study on this subject stated that the education provided on this subject was insufficient.

As another sub-theme of the research, the effects of the use of technological tools in the education process of social studies teachers were examined. As a result of the analysis, teachers expressed their conclusions under two headings: positive and negative. Regarding the positive effects of teachers' use of technology, statements such as providing easy access to information, facilitating learning, providing effective and permanent learning, appealing to more than one sense organ and enriching the content are frequently expressed. The negative effects of technology use are listed as causing teachers' technological addiction, widespread misuse, alienating students from social life, and causing distraction in students. Data regarding the problems experienced by social studies teachers while using technological tools in the education process were analyzed and it was concluded that the teachers mostly experienced technical problems, internet outage problems and power outage problems. Opinions of social studies teachers on the definition of technostress, which is another sub-problem, were taken and it was determined that different definitions were made by the teachers. Five teachers who participated in the study expressed technostress as "the state of anxiety that occurs as a result of frequent use of technological tools". It has been observed that others use different expressions than the current definition of what technostress is. Some of these are: "Unrest due to technological inexperience, not using technology, anxiety caused by technological tools and equipment surrounding daily life, stress due to not having an idea about technology, technological inadequacy and the teacher closing himself off from technology."

Another sub-problem of the study, which is the factors affecting social studies teachers' technostress, has been observed to have more than one cause of technostress. It has been concluded that factors such as the teacher's advanced age, reluctance towards technology, whether or not they have received technology-related training, and the teacher's inexperience are the most frequently expressed effects. When the data regarding the sub-problem of the research's views of social studies teachers on overcoming technostress were examined, it was seen that all of the teachers made various suggestions on this subject. It was observed that the most frequently expressed suggestions were getting help, participating in in-service training, self-improvement of the teacher and following technological developments.

The status of social studies teachers receiving in-service training on the use of technology throughout their professional lives was evaluated as the last sub-problem of the research. When the data obtained was examined, it was concluded that nine teachers participated in in-service training on technology and six teachers did not participate in in-service training on this subject.

Discussion and Conclusion

The technostress situation of social studies teachers, the processes affecting this situation in general, and their opinions on overcoming technostress were examined and the results are presented above. There have been studies in the literature on the technostress levels of teachers and teacher candidates, and it has been observed that some research results are parallel to this study. Some studies have shown that teachers' technostress levels are medium and high, and this is due to not receiving adequate training in learning-teaching processes and therefore difficulties in applying technology in professional life (Akman & Durgun, 2022; Çalışkan & Çoklar, 2022; Gökbulut, 2021). In addition, technostress is a situation that exists not only for teachers, but also for teaching staff and even in sectors other than education (Akgün, 2019; Can Yalçın & Begenirbaş 2021; Kıncı & Özgür, 2022). Both the findings of this study and the results of research in the literature (Özgür, 2020) show that interaction, harmony and cooperation between colleagues can mediate the reduction of stress caused by technology in professional development.

Recommendations

Some suggestions that are thought to be effective are presented based on the research results and other studies in the literature. As a result of this study, which tried to determine the views of social studies teachers on the concept of technostress, some suggestions can be made to educators and relevant field researchers. These can be listed as follows;

1. Courses on the use of technology for social studies teachers during their undergraduate education should be increased and the content of existing courses should be enriched,
2. Teachers should regularly participate in in-service training or courses on technology use.
3. The ministry should provide training to teachers, especially on stress management, to overcome technostress.
4. Teachers' use of technological equipment should be facilitated and a variety of tools and equipment should be provided.

Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Dergisi

The Journal of International Social
Studies Education

(Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed
Journal)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tissejournal>

ISSN: 2757-5748

<http://www.sosbilder.org>

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknostres Kavramı Hakkındaki Görüşleri

Özet

Hızla gelişen ve değişen günümüz dünyasında teknoloji konusunda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişim ve değişimlerin ana sebebi ve itici gücü pek çok kez teknoloji olmaktadır. Teknolojinin hızla değişimiyle birlikte eğitimde kullanılan teknolojik araçlar da çeşitlilik göstermiştir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde teknoloji kullanımının artması öğretmenleri teknoloji kullanımına mecbur bırakmıştır. Tüm bu değişim ve gelişmelere ayak uydurmak için çaba sarf eden öğretmenler de bir takım stres ve kaygı durumlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Teknolojik gelişim ve değişimlere ayak uydurma sürecinde yaşanan kaygı ve endişe durumunu ifade eden teknostres kavramı bu noktada tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Birden fazla sebepten kaynaklanan teknostres durumunu diğer tüm öğretmenler gibi sosyal bilgiler öğretmenleri de pek çok kez yaşamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel yöntem kapsamında durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında farklı okullarda görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu seçilirken araştırmaya hız kazandırmak için amaçlı örneklem türlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Verilerin toplaması aşamasında araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler online ve yüz-yüze olmak üzere iki şekilde toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknolojik araç gereçleri genel olarak kullanmaya çalıştıkları ve en fazla kullanılan teknolojik aletin akıllı tahta olduğu, öğretmenlerin çoğunluğunun daha önce aldığı öğretim teknoloji eğitimlerinin yetersiz olduğu, teknostresin birden fazla sebebinin olduğu ve bu sebeplerden bazılarının teknolojiye karşı isteksizlik, teknoloji ile ilgili eğitim alıp almama durumu, öğretmenin tecrübesizliği ve teknolojiye kapalı olma durumuyla ilgili olduğu gibi bulgular elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknostres, teknoloji, sosyal bilgiler, öğretmen görüşleri.

Giriş

Hızla gelişen günümüz dünyasında her alanda olduğu gibi teknoloji alanında da birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişim ve gelişmelerden en çok etkilenen ve diğer alanları da bir o kadar etkileyen alan teknoloji olmuştur. Hatta birçok kez bu değişim ve gelişimlerin ana sebebi teknolojinin kendisi olmuştur. Bilgi akışı ve yoğunluğunun bu kadar hızlı olduğu günümüzde zaman ve mekândan bağımsız olarak her türlü bilgiye ulaşmak kolaylaşırken bu durum aynı zamanda bilgiye ulaşmanın ve aktarmanın yollarını da çeşitlendirmiş ve enformasyon selini de beraberinde getirmiştir.

Bu durum yoğun uyaranlarla karşı karşıya kalmakta olan günümüz insanını teknoloji konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmasını gerektiren bir yandan da insanlar üzerinde ekstra bir yüke sebep olmuştur. Yapısı gereği çoğu kez karmaşık olan teknolojiyi hayatının merkezine oturtmak isteyenler çoğu kez teknolojiye adapte olmakta zorlanmıştır. Dolayısıyla teknolojiye uyum sürecinde özellikle de iş becerilerinde teknolojiyi kullanmada gerekli artış ve artan iş yükü insanların iş performansını etkilemekte ve kullanıcıların stres seviyelerini artırabilmektedir (Nastjuk vd. 2022). Bu da insanın teknolojiye karşı ön yargılı olmasına sebep olurken aynı zamanda insan üzerinde bir stres durumu meydana getirmektedir. Dolayısıyla bu durumun insanların hem kişisel yaşamlarında hem de profesyonel iş yaşamlarında çeşitli olumsuzluklara neden olabileceğini ortaya koymaktadır (Li & Wang, 2021). Tüm bunlardan hareketle teknostres en basit tabirle teknolojik gelişim ve değişimlere ayak uyduramama sonucunda yaşanan kaygı ve endişe durumunu ifade eden ve teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan önemli bir kavramdır (Kızıltoprak, 2022).

Yurt dışında teknostres alanında adını duyuran ve alana öncülük eden isimlerden biri olan Craig Brod, “Technostress: the human cost of the computer revolution (Teknostres: Bilgisayar Devriminin İnsani Maliyeti)” isimli kitabında teknostresi “güncel bilgisayar teknolojileriyle başa çıkamama sonucu meydana gelen modern bir uyum hastalığı” şeklinde açıklamıştır (Brod, 1984). Yine teknostres, teknolojinin doğrudan veya dolaylı olarak neden olduğu tutumlar, düşünceler, davranışlar veya vücut fizyolojisi üzerinde herhangi bir olumsuz etkisi anlamına gelmektedir (Riedl, 2012). Chiappetta (2017) tarafından yapılan bir başka teknostres tanımına göre; kişilerin aşırı bilgi yüküne maruz kalması ve teknolojik cihazların sürekli kullanımı sonucunda meydana gelen bireylerin bilişsel, dolaşım ve sinir sistemlerinin bazı anormal belirtilerle tepki gösterdiği stres şekli olarak ifade edilmiştir.

Teknostresin tekno-iş yükü, tekno-istilâ, tekno-güvensizlik, tekno-karmaşıklık, tekno-belirsizlik olmak üzere beş farklı boyuttan oluştuğu belirtilmiştir (Taraftar, 2007). Bu kavramları kısaca açıklamak gerekir.

Tekno-istila: Kişilerin zaman ve mekândan bağımsız olarak teknolojiye her daim ulaşabilmeleri sonucu oluşan sosyal yaşam ve aile hayatını da içine almasıyla gerçekleşen tekno istila sonucu yaşadıkları stres durumunu ifade etmektedir.

Tekno-iş yükü: Teknolojik aletlerin aktif olarak kullanılmasıyla gerçekleşen aşırı bilgi yükü sonucunda yaşadıkları yorgunluk durumunu ifade eder. Kısıtlı zaman içinde aynı anda birden fazla işi yapmak durumunda kalan kullanıcıların yaşadığı yorgunluk durumunu anlatır.

Tekno-karmaşıklık: Teknolojik gelişmelerin hızla değişmesi ve gelişmesi sonucu bireylerin buna ayak uydurmak amacıyla sarf ettikleri aşırı çaba sonucu yaşadıkları karmaşıklık stres halini ifade eder.

Tekno-güvensizlik: Hızla değişen ve gelişen teknolojik gelişmeler sonrasında bireylerin buna ayak uyduramama durumunda yaşadıkları işlerini kaybetme korkusunun yarattığı stres türüdür. Böyle bir durumda birey kendisinden daha fazla bilgi ve donanıma sahip kişileri kendisine rakip olarak göreyak kaygılanmaktadır.

Tekno-belirsizlik: Teknolojik araç ve uygulamaların sürekli güncellenmesi ve değişmesi durumunda kişilerin daha önce öğrendikleri bilgi ve beceriler geçersiz hale gelmektedir. Buna ayak uydurmak için yeni becerileri kazanmak zorunda kalan bireyin bu becerinin kazanılmaması durumunda ise isteklerini kaybetmeleri durumunda oluşan stres türüdür. Teknolojinin hızlı değişim ve gelişimi

kullanılan uygulamalarda da sürekli değişimi zorunlu kılmakta ve bu durum sistem kullanıcılarını bu değişme ayak uydurmaya zorlamaktadır (Kaymaz, 2019).

Ayyagari (2007) tarafından teknostresin bazı kaynakları tanımlanmıştır. Buna göre teknostresin 13 farklı boyutu bulunmaktadır. Bunlar; negatif duygular, mahremiyetin ihlali, gerginlik, iş yükü, ev-iş karmaşası, kullanışlılık, güvenilirlik, karmaşıklık, rol karmaşası, bulunuşluk, anonimlik, iş güvence endişesi, değişimdir.

Teknoloji, iletişim ve haberleşme alanında gerçekleşen değişim ve gelişimler her alanda olduğu gibi okul içinde de rekabete sebep olurken çalışanlardan özellikle öğretmenlerden beklentilerin yüksek olmasına yol açmaktadır. Öğretmenlerin üzerinde baskı unsuru olan bu durum onlara sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan teknolojik gelişmelere uyum sağlamak zorunda hissettirmektedir. Artık öğretmenlerin teknolojik pedagojik içeriğe hakim olmaları bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla teknolojinin gelişmiş özellikleri ve öğretim sürecine entegrasyonu, öğretmenlerin gelişen teknolojiye ve buna bağlı olarak pedagojideki ilerlemelere ayak uydurmak için daha fazla çaba sarfetmeleri gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Shaukat, Bendixen, Ayub, 2022). Literatürde teknostres olarak ifade bulan bu durum çalışanlar üzerinde kaygıya sebep olmaktadır (Çiçek ve Kılınç, 2020).

Türkiye’de son dönemlerde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan teknolojik uyum çalışmaları, öğrencilerin teknolojik çağda büyüyen bir kuşak olmaları, öğretmen merkezli yaklaşımdan öğrenen merkezli eğitim yaklaşımına geçiş ve özellikle pandemi dönemiyle birlikte geçilen uzaktan eğitim öğretmenleri ve öğrencileri teknolojiye mecbur bırakmıştır. Tüm bu sebeplerden dolayı teknolojik unsurların yoğun kullanımının özellikle öğretmenler üzerinde panik ve kaygıya sebep olarak stres yarattığı düşünülmektedir (Kıncı & Özgür, 2022). Tüm bu gelişmelerle birlikte eğitim- öğretim faaliyetleri gerçekleştirilirken teknoloji kullanımının artması öğretmenleri teknoloji konusunda gelişmeye mecbur bırakmıştır. Birden fazla disiplini içinde bulunduran sosyal bilgiler dersi de bu teknolojik değişikliklerden en fazla etkilenen derslerden biri olmuştur. Birden fazla sebepten kaynaklanan teknostres durumunu diğer tüm öğretmenler gibi sosyal bilgiler öğretmenleri de pek çok kez yaşamaktadır.

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Teknolojinin sürekli ve hızlı bir şekilde ilerlemesi, eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılan araçların teknolojiyle beraber sürekli değişiklik göstermesi ve yaşanan bu zorunlu değişimin sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde nasıl bir strese sebep olduğu, teknostresin sebepleri ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresi aşmaya yönelik önerilerin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma ile elde edilen sonuçların ve önerilerin başta sosyal bilgiler öğretmenleri olmak üzere tüm eğitimcilere ve ilgili alan araştırmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu amaçlarla yürütülen bu çalışmanın ana problem cümlesi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana problem doğrultusunda aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır.

- a) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde kullandıkları teknolojik araçlara yönelik görüşleri nelerdir?
- b) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimleri sürecinde teknoloji kullanımına yönelik aldıkları eğitim hakkında görüşleri nelerdir?

- c) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknolojik araç kullanımının etkilerine yönelik olumlu ve olumsuz etkileri hakkındaki görüşleri nelerdir?
- d) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik araçların kullanımı konusunda yardım alma hakkındaki görüşleri nelerdir?
- e) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknolojik araçları kullanırken yaşadıkları sorunlara yönelik görüşleri nelerdir?
- f) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşleri nelerdir?
- g) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres durumlarına etki eden faktörler hakkındaki görüşleri nelerdir?
- h) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresin aşılmasına yönelik görüşleri nelerdir?
- i) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslek yaşantıları boyunca teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim alma durumlarına yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşlerinin belirlenmeye çalışılan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmayı yapan kişinin araştırmaya konu olan durum veya olay üzerinde kontrolünün olmadığı, bir olay veya durum üzerinde detaylı betimlemeye olanak veren bir araştırma desendir. (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bireylerin davranışlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi veya belirli durumlarda insanların bakış açısından onların gereksinimini anlamaya kadar her şey için kullanılabilen esnek bir desendir (Ceylan Çapar & Ceylan, 2022). Bu çalışmada teknolojik değişime ve bu değişime ayak uydurmanın oluşturduğu teknostres durumuna ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri bütüncül ve yorumlayıcı bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında farklı illerde ve farklı okullarda görev yapan, yaş aralıkları 30 ile 42 arasında olan 6 erkek ve 9 kadın olmak üzere toplam 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubu, amaçlı örneklem türlerinden biri olan kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu örneklem türünde çalışmaya katılacak bireylerin sürece dahil edilmesi ve katılımcılara ulaşmak nispeten daha kolay olmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ana problem cümlesi ve buna bağlı olarak oluşturulan alt problemlere yönelik verilerin elde edilebilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken iki alan uzmanının (bir doçent ve bir doktor öğretim üyesi) görüşlerine başvurulmuş ve gerekli incelemeler yapıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Toplam 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Çalışmaya katılan katılımcılara elde edilen verilerin sadece söz konusu çalışmada kullanılacağı ve kişisel bilgilerin tamamen gizli tutulacağı yönünde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Veriler 04/09/2023 ile 11/09/2023 tarihleri arasında yüz yüze ve Zoom programı üzerinden online olmak üzere iki farklı şekilde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın ilk

etabında katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilerek bu veriler kaydedilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler analize hazır hale getirilmiştir. Nitel verilerin analizinde araştırma bulgularının tutarlı olmasına ve araştırma sürecinin detaylı bir şekilde betimlenmesine dikkat edilmiş ayrıca Miles & Huberman (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Uygulanan güvenilirlik formülüne göre terspit edilen uyum %87 olarak hesaplanmıştır. Analiz sırasında temalara bağlı olarak alt temalar elde edilmiştir. Her alt temanın cevaplanma sıklığına göre frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Görüşmeye katılan katılımcılara ait kişisel bilgiler öğretmen görüşlerinin başında SBÖ 1 (K/E), (Sosyal bilgiler öğretmeni birinci kişi Kadın ya da Erkek) olacak şekilde kısaltılmıştır.

Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramına yönelik görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada katılımcıların ifade ettikleri görüşler doğrultusunda 9 ana temada şekillendirilmiştir. Belirlenen temalar; “Eğitim- Öğretim sürecinde kullanılan araçlar”, “Teknoloji kullanımında yeterlilik”, “Teknoloji kullanımının etkileri”, “Teknoloji kullanımına yönelik yardım alıp almama durumu”, “Teknolojik araçları kullanırken yaşanan sorunlar”, “Teknostres tanımı”, “Teknostrese etki eden faktörler”, “Teknostresi aşmaya yönelik öneriler”, “Teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim alıp almama durumu” şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen bu ana temalar doğrultusunda elde edilen alt temalar aşağıda tablolar şeklinde sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim-Öğretim Sürecinde Kullandıkları Teknolojik Araçlara Yönelik Görüşleri

Bu amaca yönelik sorulan soru doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde hangi teknolojik araçları tercih ettikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda “Eğitim- Öğretim sürecinde kullanılan araçlar” teması altında 9 alt temaya ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan bütün sosyal bilgiler öğretmenleri eğitim-öğretim sürecinde çeşitli teknolojik araçları kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin süreçte hangi teknolojik araçları tercih ettikleri aşağıdaki şekilde tablolaştırılmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde kullandıkları araçlar

Kullanılan Araçlar	(f)	Yüzde (%)
Akıllı Tahta	15	%100
EBA	3	% 20
Bilgisayar	3	%20
Morpa Kampüs	2	%13,3
Flash Bellek	2	%13,3
Yazıcı	1	%6,6
Projeksiyon	1	%6,6
Sanal Gerçeklik Gözlüğü	1	%6,6
Tablet	1	%6,6
Toplam	29	

Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim- öğretim süreçlerinde en fazla yararlandıkları aracın oranla etkileşimli tahta olarak da bilinen akıllı tahta olduğu ve görüşmeye katılan bütün öğretmenler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin süreçte akıllı tahta üzerinden akıllı tahtadan sonra en yüksek frekans değerine sahip olan EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ve Morpa kampüs gibi online platformlardan da yararlandıkları görülmektedir. Bunlar dışında öğretmenlerin bilgisayar ve flash bellek gibi cihazların kullanıldığı göze çarpmaktadır. En düşük frekans değerine sahip olan teknolojik aletlerin ise yazıcı, projeksiyon cihazı, tablet ve sanal gerçeklik gözlüğü

olduğu göze çarpmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde kullandıkları araca yönelik olarak öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Eğitim- Öğretim sürecinde kullanılan araçlar teması bazı katılımcılar tarafından Akıllı tahta-EBA- Morpa Kampüs alt temalarıyla ilişkilendirilmiştir. Katılımcı **SBÖ1 (E)** bu fikrini “*Eğitim-öğretim sürecinde teknolojik aletleri sürekli kullanıyorum. Özellikle akıllı tahtayı etkin bir şekilde kullanıyorum. Akıllı tahtayla birlikte Morpa kampüs, EBA gibi uygulamalardan da faydalanıyorum.*” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka katılımcı öğretmen olan **SBÖ 3(K)** ise “*Evet eğitim öğretim sürecinde teknolojik aletleri kullanıyoruz. Akıllı tahtaların kullanımı okulumuzda oldukça yaygın kullanılmakta. Akıllı tahtalarla beraber genel internet ağı ile eğitimi destekliyoruz. Böylelikle Morpa Kampüs, EBA gibi uygulamaları kullanıyoruz.*” cümleleriyle konuyla ilgili görüşlerini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknoloji Kullanımında Yeterlilik Hakkındaki Görüşleri

İkinci tema doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimleri boyunca teknoloji kullanımına yönelik olarak yeterli eğitimi alıp almadıklarına dair görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşmeye katılan öğretmenlerden 13’ü bu konuda yetersiz eğitimi lisans eğitimine sahip olduğunu belirtirken 2 kişi gerekli lisans eğitimini aldığı yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin teknolojik kullanımında yeterlilikleri

Teknoloji kullanımında Yeterlilik	(f)	Yüzde (%)
Yetersiz lisans eğitimi	13	%86,6
Yeterli lisans eğitimi	2	%13,3
Toplam	15	

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimleri boyunca teknoloji kullanıma yönelik yeterli eğitimi alıp almadıklarına dair bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

SBÖ1(K) “*Ben Aksaray üniversitesi mezunuyum. O dönem yeni açılmış bir üniversite olduğu için bu konuda eksikleri vardı. O yüzden yeterli eğitimi. Aldığımı düşünmüyorum.*” şeklinde görüş belirtmiş aldığı yetersiz eğitimi üniversitenin yeni olmasına bağlamıştır. Bu görüşe benzer şekilde **SBÖ2(E)** tarafından “*Ben 2000-2004 yılları arasında üniversite eğitimi aldım. Maalesef o dönem teknoloji ve eğitim birbirinden çok kopuktu. Bu nedenle lisans döneminde yeterli eğitimi almadığımı söyleyebilirim.*” cümleleriyle konu hakkındaki görüşünü ifade etmiştir.

Lisans döneminde yeterli eğitimi aldığını ifade eden **SBÖ 2(K)** görüşünü “*Yani lisans eğitimim boyunca teknolojiye yönelik kendime yetecek kadar eğitim aldığımı düşünüyorum.*” Cümleleriyle ifade ederken benzer şekilde **SBÖ 8(K)** “*Açıkçası üniversitedeyken bilgisayar kullanma, slayt hazırlama üzerinde eğitim aldık. Belki aldığımız eğitim bu dönem için güncel olmasa da çok da eksik olduğumu düşünmüyorum bu konuda. Bu noktada aldığım eğitimin yeterli olduğunu düşünüyorum.*” şeklinde fikrini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim- Öğretim Sürecinde Teknolojik Araçların Kullanımının Etkileri Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenlerin bu konuya yönelik ifade ettikleri görüşleri doğrultusunda olumlu ve olumsuz etkiler olmak üzere iki farklı alt kategoride ele alınmıştır. İfade edilen olumlu etkilere dair frekans ve yüzde değerleri ise şu şekildedir:

Tablo 3. Eğitim- öğretim sürecinde teknolojik araçların kullanımının olumlu etkileri

Olumlu etkiler	(f)	Yüzde (%)
Bilgiye kolay erişim imkânı	6	%40
Öğrenmeyi kolaylaştırma	5	%33,3
Etkili ve kalıcı öğrenme	4	%26,6
Görsellik kazandırma	3	%20
Birden fazla duyu organına hitap etme	3	%20
İçeriği zenginleştirme	3	%20
Zamandan tasarruf	2	%13,3
Yöntem ve teknik açısından çeşitlilik	2	%13,3
Soyut kavramları somutlaştırma	1	%6,6
Öğretmeni materyal yükünden kurtarma	1	%6,6
Dikkat çekme	1	%6,6
Dersi eğlenceli hale getirme	1	%6,6
Toplam	32	

Tablo 3'te yer alan veriler doğrultusunda "Teknoloji kullanımının etkileri(olumlu)" teması altında 12 alt tema elde edilmiştir. Bu bağlamda en fazla frekans ve yüzde değerine sahip alt temaların "bilgiye kolay erişim imkânı, öğrenmeyi kolaylaştırma, etkili ve kalıcı öğrenmeyi sağlama, birden fazla duyu organına hitap etme, içeriği zenginleştirme ve derse görsellik kazandırma" şeklinde en fazla görüş bildirilen ifadeler olduğu görülmektedir. Olumlu görüş bildiren öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

SBÖ 8(K) "Etkili ve kalıcı öğrenme", "Birden fazla duyu organına hitap etme" ve "Soyut kavramları somutlaştırma" alt temalarıyla ilişkilendirdiği görüşünü "Derste teknolojik araçları kullanmanın çok fazla olumlu tarafın var. Derse soyut kavramları somutlaştırma, görsellik kazandırma ve öğrenmeyi kalıcı hale getirmesi en büyük faydalarından sayılabilir." şeklinde ifade etmiştir. **SBÖ 6(K)** "Birden fazla duyu organına hitap etme" alt temasıyla ilişkilendirdiği görüşünü "*Bence derste teknoloji kullanımının çok olumlu tarafları var. Herşeyden önce birden fazla duyu organına hitap ediyor. Görsel ve işitsel olarak öğrencilere fazlasıyla iyi geldiğini düşünüyorum. Çünkü gördükleri zaman o kavramı unutmuyorlar.*" cümleleriyle belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknoloji kullanımının olumsuz etkilerine dair frekans ve yüzde değerleri şu şekildedir:

Tablo 4. Eğitim- öğretim sürecinde teknolojik araçların kullanımının olumsuz etkileri

Olumsuz Etkiler	(f)	Yüzde (%)
Bağımlılık	7	%46,6
Amaç dışı kullanıma sebep	5	%33,3
Öğrenciyi asosyalleştirme	3	%20
Öğrencide dikkat dağınıklığına sebep	3	%20
Kitaplardan uzaklaşma	2	%13,3
Sağlık problemleri	2	%13,3
Öğrenci-öğretmen kolayla alıştırma	2	%13,3
Teknik sorunların yaşanması	2	%13,3
Öğrenciyi pasifleştirme	2	%13,3
Toplam	28	

Tablo 4'te yer alan veriler incelendiğinde "Teknoloji kullanımının etkileri(olumsuz)" teması altında 9 alt tema elde edilmiştir. Bu bağlamda en fazla frekans ve yüzde değerine sahip alt temaların "bağımlılık, amaç dışı kullanım, öğrenciyi asosyalleştirme ve öğrencide dikkat dağınıklığına sebep

olma” temaları olduğu belirlenmiştir. Belirlenen diğer temaların ise “kitaplardan uzaklaşma, sağlık problemleri, öğrenci ve öğretmeni kolaya alıştırma, teknik sorunların yaşanması ve öğrenciyi pasifleştirme” şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknoloji kullanımının olumsuz etkilerine yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

SBÖ 1(K) görüşünü bağımlılık ve kitaplardan uzaklaşma alt temalarıyla açıklamış ve “Çocukları tamamen kitaplardan uzak tutup sadece teknolojiye yönelirsem çocukları kitaplardan uzaklaştırmış olurum. Bunun dışında teknolojiye bağımlılığı da olumsuz bir etki olarak görüyorum. O yüzden kitapların kokusunu alsınlar istiyorum. Teknoloji ve kitapları beraber kullanmayı daha uygun buluyorum.” cümleleriyle ifade etmiştir.

SBÖ 2(K) ise görüşlerini bağımlılık ve öğrenciyi asosyalleştirme alt temalarıyla ilişkilendirmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır: “Teknoloji kullanımının olumsuz etkilerine baktığım zaman öğrencide biraz bağımlılık oluşturabiliyor. Çocukları sosyalleşmeden uzaklaştırabiliyor, asosyal bir kişilik yapısına sebep oluyor. Bunun gibi olumsuz yanları da mevcut, karşılaşılabiliyor, kendimizden de biliyoruz. Aşırı bir bağımlılık oluyor, bence en büyük zararı bu.”

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim- Öğretim Sürecinde Teknolojik Araçları Kullanırken Meslektaşlarından veya Bir Başkasından Yardım Almaya Yönelik Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konuya yönelik bildirdikleri görüşler doğrultusunda “Teknoloji kullanımına yönelik yardım alıp almama durumu” teması altında 4 alt temaya ulaşılmıştır. Bu temaya yönelik veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin eğitim- öğretim sürecinde teknolojik araçları kullanırken yardım alma durumları

Yardım Alıp-Almama Durumu	(f)	Yüzde (%)
Yardım ihtiyaç duyma	14	%93,3
Deneyim sahibi meslektaştan yardım alma	11	%73,3
Bilişim öğretmenlerinden yardım alma	8	%53,3
Yardıma ihtiyaç duymama	1	%6,6
Toplam	34	

Tablo 5 incelendiğinde en fazla frekans ve yüzde değerine sahip alt temaların “yardıma ihtiyaç duyma” ve “deneyim sahibi meslektaştan yardım alma” temaları olduğu görülmektedir. Diğer alt temalar ise “bilişim öğretmenlerinden yardım alma” ve “yardıma ihtiyaç duymama” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu konudaki bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir.

SBÖ 5(K) bu konudaki görüşlerini “Meslektaşlarımdan tabi ki yardım alıyoruz. Özellikle bizim okulumuzda bilişim öğretmenimiz bize bu konuda sıklıkla yardımcı oluyor. Çünkü akıllı tahtalar ile ilgili problemlerimiz olabiliyor. Özellikle büyük okullarda çalışıyorsanız bu tahtalarla ilgili problemler sık sık yaşanabiliyor. Kalabalık sınıflarda ders aralarında öğrenciler tarafından tahtalarla oynanması tahta ayarlarının bozulmasına, internet ile ilgili problemlere sebep olabiliyor. Bu konuda teknolojiyle iç içe olan bilişim öğretmenlerimizden sıklıkla yardım alabiliyoruz tabiki.” cümleleriyle ifade ederek “bilişim öğretmenlerinden yardım alma” ve “yardıma ihtiyaç duyma” alt temalarıyla ilişkilendirmiştir.

SBÖ 7 (K) konuyla ilgili görüşlerinin “Açıkkası bu konuda çok fazla yardım aldığımı ve yardıma ihtiyaç duyduğumu söyleyemem. Zaten derslerde en çok akıllı tahtalardan faydalanıyoruz. Onu

kullanırken de bir zorluk yaşadığımı ve yardıma ihtiyaç duyduğumu düşünmüyorum.” cümleleriyle ifade etmiş ve “yardıma ihtiyaç duymama” alt temasıyla ilişkilendirilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknolojik Araçları Kullanırken Yaşadıkları Sorunlar Hakkındaki Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konuya ilişkin görüşleri doğrultusunda “teknolojik araçları kullanırken yaşanan sorunlar” teması altında 9 alt tema belirlenmiştir. Bu temaya yönelik elde edilen veriler şu şekildedir:

Tablo 6. Öğretmenlerin teknolojik araçları kullanırken yaşadıkları sorunlar

Teknoloji Araçları kullanırken yaşanan sorunlar	(f)	Yüzde (%)
Teknik sorunlar	7	%46,6
İnternet kesinti problemleri	5	%33,3
Elektrik kesinti problemleri	2	%13,3
Akıllı tahtaların güncellenme sorunu	2	%13,3
Sistem problemlerinin yaşanması	2	%13,3
Etkileşimli tahtalarda dokunmatik ekran sıkıntısı	1	%6,6
Flash belleklerin okunmaması sorunu	1	%6,6
Ekranın donması	1	%6,6
Akıllı tahtaların bakımının yapılmamış olması	1	%6,6
Toplam	22	

Tablo 6’da yer alan veriler incelendiğinde en fazla frekans ve yüzde değerine sahip temaların “teknik sorunlar” ve “internet kesinti problemleri” olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin diğer alt temaların ise “akıllı tahtaların güncellenme sorunu”, “sistem problemlerinin yaşanması”, “etkileşimli tahtalarda dokunmatik ekran sıkıntısı”, “flash belleklerin okunmama sorunu”, “ekranın donması” ve “akıllı tahtaların bakımının yapılmamış olması” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları sorunları “teknik sorunlar” ve “internet kesinti problemleri” alt temalarıyla açıklayan **SBÖ2 (K)** bu konudaki görüşünü “*Evet bazı sorunlar yaşıyorum. Yaşadığım bu sorunlar genelde teknik sorunlar oluyor. Hatta bugün akıllı tahtayı kullanma konusunda bir sıkıntı oluştu. Okuldaki yetkili bilişim öğretmenimizden yardım aldım. Bu şekilde çözmeye çalıştık. Bunun dışında çok sık olmasa da bazen internet kesinti problemleriyle de karşılaşabiliyorum.*” şeklinde açıklamıştır.

Bu konuda görüş bildiren bir başka öğretmen olan **SBÖ 5 (E)** görüşlerini “etkileşimli tahtalarda dokunmatik ekran sıkıntısı”, “İnternet kesinti problemleri” “flash bellek okunmaması” alt temalarıyla ilişkilendirmiş ve şu cümleleri kullanmıştır. “*Evet süreçte bazı sorunlar yaşıyoruz. Mesela akıllı tahtadan örnek verecek olursam bazen dokunmak ekranıyla ilgili problemler olabiliyor. Bazen internet bağlantısıyla alakalı sorunlar olabiliyor. Flash bellekle ilgili sorunlar çıkabiliyor, flash belleğin okunmama durumları olabiliyor. Bu sorunları ilk önce kendim halletmeye çalışıyorum. Daha büyük teknik bir problemse işin uzmanından bilişim öğretmenlerinden yardım alarak sorunu aşmaya çalışıyorum.*”

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknostresin Tanımı Hakkındaki Görüşleri

Yapılan görüşmeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkında yaptıkları tanımlar doğrultusunda “Teknostres tanımı” ana teması altında 7 alt tema belirlenmiştir. Bu alt temalara ilişkin frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin teknostres tanımları

Teknostresin Tanımı	(f)	Yüzde (%)
Teknolojik araçların sık kullanılması sonucu oluşan kaygı durumu	5	%33,3
Teknolojik deneyimsizlik sonucu yaşanan huzursuzluk	3	%20,0
Teknolojiyi kullanmama durumu	2	%13,3
Teknolojik araç-gereçlerin günlük hayatı kuşatması sonucu oluşan kaygı durumu	2	%13,3
Teknoloji konusunda fikir sahibi olmama	1	%6,6
Teknolojik yetersizlik	1	%6,6
Öğretmenin kendini teknolojiye kapatması	1	%6,6
Toplam	15	

Tablo 7’ deki veriler incelendiğinde “teknostresin tanımı” ana temasına yönelik ifade edilen görüşlerden en fazla frekans ve yüzde değerine sahip alt temaların “teknolojik araçların sık kullanılması sonucu oluşan kaygı durumu” ve “teknolojik deneyimsizlik sonucu yaşanan huzursuzluk” temaları olduğu görülmektedir. Elde edilen diğer temaların ise frekans ve yüzde değerlerine büyükten küçüğe olacak şekilde “teknolojiyi kullanamam durumu”, “teknolojik araç-gereçlerin günlük hayatı kuşatması sonucu oluşan kaygı durumu”, “teknoloji konusunda fikir sahibi olmama”, “teknolojik yetersizlik” ve “öğretmenin kendini teknolojiye kapatması” alt temaları şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

SBÖ 4 (K) tarafından teknostresin tanımının ne olduğu konusunda yapılan tanım: “*Teknostres kavramı teknolojik aletlerin insanların teknolojik aletlerin aşırı kullanımının insanlar üzerinde oluşturduğu stres.*” şeklinde tanımlanmış ve “teknolojik araçların sık kullanılması” alt temasıyla ilişkilendirilmiştir.

SBÖ 9(K) konuyla ilgili görüşleri “kişinin kendini teknolojiye kapatması” alt temasıyla ilişkilendirilmiş ve “*Öğretmenin ya da kişinin kendini teknolojiye kapatması ve yeniliklere kapatması sonucu yaşanan stres durumudur.*” şeklinde bir teknostres tanımı yapılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknostres Durumlarına Etki Eden Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Yapılan görüşmeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri “Teknostrese etki eden faktörler” ana teması altında 12 alt tema belirlenmiştir. Bu temalara ilişkin elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin teknostres durumlarına etki eden faktörler

Teknostrese Etki Eden Faktörler	(f)	Yüzde (%)
Öğretmenin ileri yaşlarda olması	6	%40,0
Teknolojiye karşı isteksizlik	4	%26,6
Teknoloji ile ilgili eğitim alıp almama durumu	4	%26,6
Öğretmenin tecrübesizliği	3	%20,0
Teknolojiye kapalı olma durumu	3	%20,0
Hizmetiçi eğitimlere katılıp-katılmama	1	%6,6
Teknolojinin giderek karmaşıklaşması	1	%6,6
Kişisel faktörler (psikoloji v.s.)	1	%6,6
Teknolojinin hızlı değişimine ayak uyduramama	1	%6,6
Öğretmenin ikinci bir günlük planının olmaması	1	%6,6
Yanlış yapma korkusu	1	%6,6
İdare korkusu	1	%6,6
Toplam	27	

Tablo 8’ de yer alan veriler incelendiğinde en fazla frekans ve yüzde değerine sahip alt temaların “öğretmenin ileri yaşlarda olması”, “teknolojiye karşı isteksizlik”, “teknolojiyle ilgili eğitim alıp almama durumu”, “öğretmenin tecrübesizliği” ve “teknolojiye kapalı olma durumu” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Ana temaya bağlı olarak belirtilen diğer alt temaların “teknolojiye kapalı olma durumu”, Hizmet içi eğitimlere katılıp katılmama durumu”, “Teknolojinin giderek karmaşıklaşması”, “kişisel faktörler”, “teknolojinin hızlı değişimine ayak uyduramama”, “öğretmenin ikinci bir günlük planının olmaması”, “yanlış yapma korkusu” ve idare korkusu” şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Teknostrese etki eden faktörler ana temasına yönelik bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

SBÖ 5(K) konuyla ilgili görüşlerini “öğretmenin ileri yaşlarda olması” ve “teknolojiye kapalı olma” alt temalarıyla açıklamış ve “*Özellikle yaşı ilerlemiş olan öğretmenlerin teknolojiye kapalı olmaları, ilgisiz davranmaları teknostres düzeylerini etkiler diye düşünüyorum.*” şeklinde açıklamıştır.

SBÖ 1 (E) ise konuyla ilgili olarak “*Teknolojinin giderek karmaşık hale gelmesinin etkisi olabilir. İnsanların içinde bulunduğu kişisel faktörlerin (psikoloji vs.) de teknostrese etki edeceğini söyleyebilirim.*” ifadelerini kullanmış ve görüşlerini “teknolojinin giderek karmaşıklaşması” ve “kişisel faktörler” alt temalarıyla ilişkilendirerek açıklamıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknostresi Aşmaya Yönelik Öneriler Hakkındaki Görüşleri

Yapılan görüşmeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresi aşmaya yönelik önerileri hakkındaki görüşleri doğrultusunda “teknostresi aşmaya yönelik öneriler” ana teması altında 10 alt tema belirlenmiştir. Bu alt temalara ilişkin frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin teknostresi aşmaya yönelik önerileri

Teknostresi aşmaya yönelik öneriler	(f)	Yüzde (%)
Yardım alınmalı	8	%53,3
Hizmet içi eğitimlere katılmalı	7	%46,6
Kendini geliştirmeli	4	%26,6
Teknolojik gelişmeleri takip etmeli	3	%20,0
Teknolojiyi bilinçli kullanmalı	2	%13,3
Yeniliklere açık olmalı	1	%6,6
Lisans döneminde materyal kullanımı ve teknolojiyle ilgili dersler arttırılmalı	1	%6,6
Öğretmenin ikinci günlük planının olmalı	1	%6,6
Derse hazırlıklı olmalı	1	%6,6
Teknoloji kullanım sıklığının arttırılmalı	1	%6,6
Toplam	29	

Tablo 9’da yer alan veriler incelendiğinde en yüksek frekans ve yüzde değerine sahip temaların “yardım alınmalı”, “hizmet içi eğitimlere katılmalı”, “kendini geliştirmeli”, “teknolojik gelişmeleri takip etmeli” ve “teknolojiyi bilinçli kullanmalı” şeklinde sıralandığı görülmektedir. Ana temaya bağlı olarak sıralan diğer alt temaların ise “yeniliklere açık olmalı”, “lisans döneminde materyal kullanımı ve teknolojiyle ilgili dersler arttırılmalı”, “öğretmenin ikinci günlük planı olmalı”, “derse hazırlıklı olmalı” ve “teknoloji kullanım sıklığı arttırılmalı” şeklinde sıralandığı ve görüşmeye katılan öğretmenlerin bu yönde önerilerde bulunduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresi aşmaya yönelik öneriler konusunda bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir.

SBÖ 2 (E) “teknolojiyi bilinçli kullanmalı” alt temasıyla ilişkilendirdiği görüşünü “*Bence her şeyden önce teknolojiyi kullanma noktasında bilinçli olmalı. Bilmek başlı başına stresi azaltan bir unsurdur. O nedenle neyi, nerede, nasıl kullanması gerektiğini iyi bilmeli. Öğretmen kullandığı araç-gereci kullanma noktasında yeterli bilince sahip değilse karşılaşacağı en küçük bir problemde bile stres veya kaygı yaşayabilir. Bu nedenler öğretmenler özellikle kendi alanlarıyla ilgili yeterince bilgili olmalı ve kullandığı araç gereci bilinçli kullanmalıdır diye düşünüyorum.*” şeklinde açıklamıştır.

SBÖ 5 (K) “hizmet içi eğitimlere katılmalı”, “kendini geliştirmeli” ve “teknolojik gelişmeleri takip etmeli” alt temalarıyla ilişkilendirdiği görüşünü “*Bu konuda genel olarak kendimizi geliştirmemiz gerektiğini düşünüyorum. En azından öğrencilere verimli olabilmek adına teknolojiye hâkim olduğumuzu onlara hissettirebilmek için temel ya da orta seviyede teknolojiyi öğrenmeliyiz. Bunun dışında teknolojiyi takip etmemiz gerektiğini bu konuda varsa gerekli hizmet içi eğitimlere katılmak gerektiğini düşünüyorum.*” şeklinde önerilerde bulunmuştur.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknoloji Kullanımına Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alıp Almama Durumuna Yönelik Görüşleri

Yapılan görüşmeler sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknoloji kullanımına yönelik hizmet için eğitim alıp almama durumlarına yönelik elde edilen veriler doğrultusunda “Teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim alıp almama durumu” ana teması altında 2 alt temaya ulaşılmıştır. Bu temaya ilişkin elde edilen frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim alıp almama durumu

Hizmetiçi eğitim alıp almama durumu	(f)	Yüzde (%)
Hizmetiçi eğitim alanlar	9	%60
Hizmetiçi eğitim almayanlar	6	%40
Toplam	15	

Tablo 10’da gösterilen verilere göre en yüksek frekans ve yüzde değerine sahip temanın “hizmet içi eğitim alanlar” alt teması olduğu görülmektedir. Tabloya göre öğretmenlerin büyük bir kısmının meslek hayatları sürecince hizmet içi eğitime katıldıkları görülmektedir. Bu konuya ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

SBÖ 4 (K) hizmet içi eğitimlere katılan bir öğretmen olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir. “*Teknoloji kullanımıyla ilgili hizmet içi eğitimlere katıldım. Özellikle covid-19 sürecinden sonra WEB-02 araçlarının kullanımı ve materyal hazırlama üzerine hizmet içi eğitimlere katıldım.*”

SBÖ 5 (E) hizmet içi eğitimlere katılan bir öğretmen olarak “*Evet, aldım. Fatih Projesi kapsamında akıllı tahtaların kullanımıyla ilgili birkaç tane hizmet içi eğitimi almıştım. Bunun dışında normal halk eğitim merkezinde bilgisayar kullanımı, bilgisayar programları kullanımıyla ilgili bir eğitim almıştım. Bununla ilgili bir sertifika da almıştım.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramı hakkındaki görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknolojik araç gereçleri genel olarak kullanmaya çalıştıkları ve en fazla kullanılan teknolojik aletin akıllı tahta olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber bazı EBA, Morpa Kampüs vb. eğitim yazılımlarını da kullanan öğretmenlerin olduğu fakat çok fazla tercih edilmediği gözlemlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşlerinin

incelendiği araştırmalarda da benzer şekilde sonuçlar elde edilmiş ve birden fazla faydasının olması sebebiyle sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından tercih edildiği vurgulanmıştır (Karaca, 2018; Uygun ve Kılıçkara, 2019)

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans döneminde aldıkları teknolojik eğitimin yeterliliği hakkında ne düşündükleriyle ilgilidir. Bu konuda çalışmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu bu konuda verilen eğitimin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Alanyazında da sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik yeterliliği ve teknopedagojik alan bilgisi ile ilgili başka araştırmalar da mevcuttur. Erdoğan ve Şerefli tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik öğrenmelerinin kısıtlı olduğu özellikle lisans döneminde yeterli donanımına ulaşamadıkları belirtilmiştir (Erdoğan ve Şerefli, 2022). Aksoğan ve Bulut Özek (2020), tarafından yapılan araştırmada da öğrenim süreci devam eden öğretmen adaylarının da bu konuda kendilerini yeterli görmediği ifade edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer alt teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim- öğretim sürecinde teknolojik araçların kullanımının etkileriyle ilgili olarak elde edilen veriler neticesinde öğretmenlerin görüşlerini olumlu ve olumsuz olarak iki başlık altında ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin teknoloji kullanımının olumlu etkileriyle ilgili olarak bilgiye kolay erişim imkânı sağlama, öğrenmeyi kolaylaştırması, etkili ve kalıcı öğrenme sağlama, birden fazla duyu organına hitap etmesi ve içeriği zenginleştirilmesi gibi ifadelerin sıklıkla ifade edildiği görülmüştür. Teknoloji kullanımının olumsuz etkileriyle ilgili öğretmenlerin teknolojik bağımlılığa sebep olması, amaç dışı kullanımın yaygınlaşması, öğrenciyi sosyallikten uzaklaştırması ve öğrencide dikkat dağınıklığına sebep olması gibi olumsuz etkilere de dikkat çekilmiştir.

Çalışmanın dördüncü alt teması olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik araçların kullanımı konusunda yardım alma durumuyla ilgili olarak elde edilen veriler incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir kişi hariç diğerlerinin yardım alma konusunda olumlu bir yaklaşım içinde oldukları, yardım almanın öğretmeni mesleki olarak daha ileriye taşıyacağı ve yardım alma durumunda deneyim sahibi bir başka öğretmenden ya da okulda bulunan bilişim öğretmenlerinin tecrübelerinden faydalandıklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırmanın bir diğer alt problemi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim sürecinde teknolojik araçları kullanırken yaşadıkları sorunlara ilişkin elde edilen veriler analiz edildiğinde öğretmenlerin en fazla teknik sorunlar, internet kesinti problemleri ve elektrik kesinti problemleri yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Bir diğer alt problem olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresin tanımına yönelik görüşleri incelendiğinde öğretmenlerden beş kişi teknostresi “teknolojik araçların sık kullanılması sonucu oluşan kaygı durumu” şeklinde ifade etmiştir. Bunun dışında diğer öğretmenlerin teknostresin ne olduğuna yönelik “Teknolojik deneyimsizlik sonucu yaşanan huzursuzluk, teknolojiyi kullanmama durumu, teknolojik araç-gereçlerin günlük hayatı kuşatması sonucu oluşan kaygı durumu, teknoloji konusunda fikir sahibi olmamadan kaynaklı stres durumu, teknolojik yetersizlik ve öğretmenin kendini teknolojiye kapatması” şeklinde farklı tanımlamalar yaptığı görülmüştür.

Çalışmanın bir başka alt problemi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres durumlarına etki eden faktörlere yönelik elde edilen verilere göre teknostresin birden fazla sebebinin olduğu ve öğretmenin ileri yaşlarda olması, teknolojiye karşı isteksizlik, teknoloji ile ilgili eğitim alıp almama

durumu, öğretmenin tecrübesizliği ve teknolojiye kapalı olma durumunun öğretmenler tarafından en fazla görüş bildirilen etkiler olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostresin aşılmasına yönelik görüşleri alt problemine ilişkin veriler incelendiğinde öğretmenlerin hepsinin bu konuda çeşitli önerilerde bulunduğu görülmüştür. En çok ifade edilen önerilerin ise yardım alınması, hizmet içi eğitimlere katılım sağlanması, öğretmenin kendini geliştirmesi ve teknolojik gelişmeleri takip etmesi şeklinde ifade edildiği görülmüştür.

Araştırmanın son alt problemi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslek yaşantıları boyunca teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim alma durumlarına yönelik elde edilen veriler incelendiğinde dokuz öğretmenin teknoloji konusunda hizmet içi eğitimlere katıldığı altı öğretmenin ise bu konuda hizmet içi eğitimlere katılım sağlamadığı sonucu elde edilmiştir.

Genel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres durumları, bu duruma etki eden süreçler ve teknostresin aşılmasına yönelik görüşleri incelenmiş ve sonuçlar yukarıda sunulmuştur. Alanyazında da öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının teknostres düzeylerine ilişkin araştırmalar yer almış bazı araştırma sonuçlarının bu çalışma ile paralellik gösterdiği görülmüştür. Bazı araştırmalarda öğretmenlerin teknostres düzeylerinin orta ve yüksek olduğu bunun da öğrenme-öğretme süreçlerinde yeterli eğitimin alınmaması ve dolayısıyla meslek hayatında teknolojiyi uygulama zorluklarından kaynaklandığı ortaya konulmuştur (Akman ve Durgun, 2022; Çalışkan ve Çoklar, 2022; Gökbulut, 2021). Ayrıca teknostres sadece öğretmenlere ait değil, öğretim elemanları da dahil hatta eğitim dışındaki sektörlerde de var olan bir durumdur (Akgün, 2019; Can Yalçın & Begenirbaş 2021; Kıncı ve Özgür, 2022). Hem bu araştırmanın bulguları ve hem de alanyazındaki araştırmaların sonuçları (Özgür, 2020), meslektaşlar arasındaki etkileşim, uyum ve işbirliğinin mesleki gelişimde teknolojinin neden olduğu stresin azaltılmasına aracılık edebileceğini göstermektedir. Araştırma sonuçlarına ve alanyazındaki diğer araştırmalara dayanarak etkili olacağı düşünülen öneriler aşağıda sunulmuştur.

Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknostres kavramına yönelik görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışma sonucunda eğitimcilere ve ilgili alan araştırmacılarına bazı önerilerde bulunulabilir. Bunlar;

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimler boyunca teknoloji kullanımına yönelik dersler arttırılmalı ve var olan derslerin içeriği zenginleştirilmeli,
2. Öğretmenlerin teknoloji kullanımına yönelik hizmet içi eğitim veya kurslara düzenli olarak katılımı sağlanmalı,
3. Öğretmenlere teknostresi aşmaya yönelik özellikle stres yönetimiyle ilgili eğitimler bakanlık tarafından verilmeli,
4. Öğretmenlerin teknolojik araç gereçleri kullanımı kolaylaştırılmalı ve araç-gereç çeşitliliği sağlanmalı şeklinde sıralanabilir.

Kaynakça

- Akgün, F. (2019). Öğretim elemanlarının bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik kabulleri ve teknostres algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi – Journal of Educational Sciences Research*, 9(2), 40-66. <https://dergipark.org.tr/ebader>
- Akman, E. ve Durgun, B. (2022). Öğretmenlerin meslekî motivasyon ve teknostres düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 487-500. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.1025152>
- Aksoğan, M., & Bulut Özek, M. (2020). Öğretmen adaylarının teknoloji yeterlilikleri ile teknolojiye bakış açısı arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 301-311. <https://doi.org/10.36362/gumus.661961>
- Ayyagari, R. (2007). *What and why of technostress: Technology antecedents and implications*. (Unpublished doctoral dissertation). Clemson University, ABD.
- Brod, C. (1984). *Technostress: The human cost of the computer revolution*. Reading, Mass: Addison Wesley.
- Can Yalçın, R., & Begenirbaş, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde teknostres ve iş-aile çatışması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 701-730. <https://doi.org/10.18074/ckuiibfd.869266>
- Ceylan Çapar, M. ve Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 295-312. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227359>
- Chiappetta, M. (2017). The Technostress: Definition, Symptoms and Risk Prevention. *Senses and Sciences*, 4(1), 358-361. 10.14616/sands-2017-1-358361
- Çalışkan, M. & Çoklar, A. N. (2022). Öğretmen adaylarının teknostres düzeylerinin belirlenmesi. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 6(3), 341-354. <https://doi.org/10.34056/aujef.1106453>
- Çiçek, B., ve Kılınç, E. (2020). Teknostresin presentizm ve işten ayrılma niyetine etkisinde dönüşümcü liderliğin aracı rolü. *Business And Economics Research Journal*, 11(2), 555-570. 10.20409/berj.2020.267
- Demirezen, S. & Keleş, H. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik alan bilgisi yeterliliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 131-150. <https://doi.org/10.38015/sbyy.750007>
- Erdoğan, E. ve Şerefli, B., (2021). Sosyal bilgiler öğretiminde teknoloji kullanımı: Beş öğretmenin yolculuğu. *Journal of Qualitative Research in Education*, 27, 232-256. <https://doi.org/10.14689/enad.27.11>
- Gökbulut, B. (2021). Öğretmenlerin teknostres ve teknopedagojik yeterlikleri arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 472-496. <https://doi.org/10.29299/kefad.929603>
- Kaymaz, O. (2019). *Teknostres ve iş güvencesizliği ilişkisine yönelik bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kıncı, C. & Özgür, H. (2022). Öğretmenlerin teknostres düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi: Edirne ili örneği. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(2), 1106-1132. <https://doi.org/10.24315/tred.1033278>
- Kızıltoprak, Y. (2022). *Covid 19 pandemi döneminde öğretmenlerin teknostres düzeylerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tunceli.
- Li, L., Wang, X. (2021). Technostress inhibitors and creators and their impacts on university teachers' work performance in higher education. *Cogn Tech Work* 23, 315–330. <https://doi.org/10.1007/s10111-020-00625-0>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, Sage.
- Nastjuk, I., Trang, S., Grummeck-Braamt, J.-V., Adam, M. T. P., & Tarafdar, M. (2023). Integrating and synthesising technostress research: A meta-analysis on technostress creators, outcomes, and its usage contexts. *European Journal of Information Systems*, 1–22. <https://doi.org/10.1080/0960085x.2022.2154712>
- Özgür, H. (2020). Relationships between teachers' technostress, technological pedagogical content knowledge (TPACK), school support and demographic variables: A structural equation modeling. *Computers in Human Behavior*, 112, 106468. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106468>
- Riedl, R. (2012). On the biology of technostress. *ACM SIGMIS Database: The DATABASE for Advances in Information Systems*, 44(1), 18–55. <https://doi.org/10.1145/2436239.2436242>
- Uygun, K. & Kılıçkara, S. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim teknolojileri ve materyal kullanımına ilişkin görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 90-108. <https://dergipark.org.tr/pub/usakead/issue/50145/631151>

- Shaukat, S., Bendixen, L.D., & Ayub, N. (2022). The Impact of technostress on teacher educators' work–family conflict and life satisfaction while working remotely during COVID-19 in Pakistan. *Education. Sciences., 12*, (616). <https://doi.org/10.3390/educsci12090616>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BİYOĞRAFİK NOTLAR

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazar 1: %50

Yazar 2: %50

Çatışma Beyanı

Araştırmada çatışma beyanı bulunmamaktadır.